

uwing. Blijven ze in
lus' apostolaat, dan
zijn."

e waarschuwing, die
iging, gepaard gaan
orinthis als geloof-

en, waaruit dat is-

Christus Zelf tot Zijn
u rein om het woord
dus wel een steek
Maar dan laat onze
ift in Mij en Ik in u
in dragen van ziele-
blijft; alzoo ook zij
Zoo iemand in Mij

Zijn discipelen als
de dreiging om te

og meer een woord

at in Paulus' geloof
Paulus zeer ernstig
der oogen. In I Cor.
ig mijn lichaam en
ik niet eenigzins
verwerpelijk worde
s op het laatste deel
we precies hetzelfde
rosheide's meening
zonder, om niet zelf
i, d.w.z. te worden
taks zal doen onder-
n. Hij zou verloren

genstrijdige. Evenals
orden de geloovigen
ken, en als geloof-
le, aangewezen zonde
daarbij gezegd, zeer
te zonde (welke dat
an Paulus' apostel-
of reeds openbaring
aangezicht in Gods

is hebben gehad, al-
lus' apostelschap be-
zen van een groote
in toch moeilijk ge-
met innige overtuig-
Geloovigen worden
te beproeven. Juist
Omdat Paulus de
n zich weten (denk
bevelen.
lijk, dat van een be-
lyse omhoog te voe-
gen sprake is. Zoo
is' gezichtsveld, toen

lusie niet mooier en
door een woord van

den Dr Impeta des-
scheidende, is wat
Dr Impeta van het
boek", deel II. We
oorzoover hij schrijft
it. In dat Handboek
edt dus de vraag ge-
selfontleding moeten
heid des geloofs; of

hem mogelijk de

tz is in Classe be-
refereren, opdat
daen werden.

en is overalacht van
flytich te oover-
te conferieren om
deselvige schrift-
hy sich mit syn
nsegenen.

pe, is bevolen dat
bekentnisse sal
hy schriftmatich
beloofd heeft.

meesten kercken
oorthuysen. Ger-
der onkosten op
im beswaren, dat
enes ideren oort-
erde, daer in de

voor velen, is in
n, dat de kerck
ben alsulx aff te
en daer tho van
ven.

beloofd alle flyth-
nael des Heeren
eylt werden, want

kommerden en zwakgeloovigen zich daartoe moeten
achten op te werken in een voorgeschreven weg, n.l.
door het napluizen van allerhande gevoels en belevin-
gen, gedachten en stemmingen, dan luidt het antwoord:
een. Teksten als 2 Cor. 13:5, 1 Cor. 11:28
onderstellen het geloof".

Wie dit inzicht gewonnen heeft en vast-
houdt, kan verder over zelfonderzoek en zelfbeproe-
ving in deze teksten bedoeld alles zeggen, grove fouten
zal hij dan niet meer maken.

H.

C. V.

1) De Schrift gebruikt meermalen uitdrukkingen die
schijnbaar in strijd zijn met de leer van de volharding
der heiligen. Alle geloovigen worden vermaand den Heere
niet te verlaten en niet af te dwalen van Zijn wegen. Denk
ook aan een woord als van Paulus in Rom. 14:15. Richt
niet door uw spijs die ten gronde, voor wie Christus
gestorven is! Prof. Greijdanus merkt hierbij op, dat dit in
absoluten zin niet mogelijk is, maar dat hier gesproken
wordt naar menselijk aanzien. Zie ook verder de in dit
art. genoemde teksten uit Joh. 15 en 1 Cor. 9.

2) Calvin denkt hierbij aan grove, publieke zondaars die
door Paulus bij zijn komst in Corinthen in den ban zullen
worden gedaan. De scherpe woorden van 1 en 2 passen niet
op het lichaam zelf der kerk (neque enim in corpus ipsum
ecclesiae competeat oratio) maar op enkele verderf-
wende en half-rotte leden (sed in membra quaedam morbida
et semiputra). Daarom laat Paulus zijn scherpte den vrijen
engel, omdat hij met private personen te doen heeft en
niet met het gehele volk. Hij noemt de zonden zoo open-
lijk, omdat ze heelemaal openbaar zijn. En ten slotte: Ego
non dubito quin excommunicatione se vindicturum adver-
sus eos intelligat. Paulus heeft ze dus in gedachten reeds
van het lichaam der kerk gescheiden.

3) Zie: Cremer-Kögel 1923, p. 194; Heine Synonymik,
1898, p. 188; *anagorai* will nu zum Bewusstsein, zur Er-
scheinung bringen, was gut und böse ist.

4) Deze omschrijving is ontleend aan Prof. Greijdanus,
Galaten (Bottenburg), p. 187, waar hij bespreekt de uit-
drukking „leven in het geloof"; zie ook: Korte Verklaring,
p. 60.

5) Dr Impeta verwijst in zijn brochure naar: Bachmann,
1 Korintherbrief, p. 416. Bachmann spreekt van een onder-
zoek, niet als te voren, in vers 3, werd genoemd naar een in
de Augen fallender Machtswereis (dat is niet „eenige be-
wegheid", zooals Dr Impeta weergeeft) sondern das Ele-
mentarste, der Stand im Glauben". Dr I. verklaart, dat B.
hier niet doelt op den „stand", maar op den „staat". Een
Duitsch predikant, die uitstekend Hollandsch kent schreef
mij, toen ik inlichtingen hierover verzocht, dat het z.i. t.a.l.
kundig ongeoorloofd was bij „Stand im Glauben"
te denken aan „staat". Het groote Deutsche Wörterboek
van Sanders-Wülffing heeft als verklaring bij Stand: das
Stehen (het actieve dus) en: die Art und Beschaffenheit.
wie etwas steht, wie es mit, um etwas steht.

6) Zie: Commentaar 1 Corinthe, p. 397. In een noot op
de blz. zegt Prof. Grosheide nog: Toelichtend is vooral
2 Cor. 13:5, waar *anagorai*, dat onzekeren uitslag heeft, en
anagorai naast elkaar voorkomen. Zie ook p. 132.

7) Commentaar op de Brief a. d. Galatiërs, Bottenburg,
1834.

8) Dikwijls heeft het woord deze beteekenis in Paulus'
brieven. Zie b.v. Rom. 1:28, 2:18, 12:2, 14:22, 1 Cor. 16:3.
Merkwaardig is ook, dat, terwijl het Nederlandsch de trits
kent: keuren, goedkeuren, afkeuren — het Grieksch maar
twee woorden heeft: *doxazō* en *anadoxazō*. Het
eerste woord omsluit keuren en goedkeuren.

9) Vgl. over *anagorai*, Heine, p. 188: *δ* will das Böse,
Unbrauchbare ausschneiden, das Gute an den Tag bringen.
En het prachtige art. van Grundmann in Kittel, Theol. Wör-
terbuch enz., II, p. 258 v.v. Daar lezen we o.a.: Zugleich
wird der Christ (!) aufgefordert zu einer Prüfung, die
auch der eigenen Bewährung fragt en dan wordt
verwezen naar 2 Cor. 13:5. Van die Bewährung (het proef-
houdend blijken, het zich als deugdelijk bewijzen) wordt
dan gezegd, dat het is een „Bewährung des empfangenen
Heiles" (!) en: Die Bewährung hat also ihren Grund (!)
in der am Christenglauben festhaltendem (!), allem trot-
tenden Geduld und ihre Frucht in der lebendigen, um den
Sieg des Christus wissenden Hoffnung. Bengel schrijft bij
dezen tekst kort en krachtig (Gnomon, ad Steinkopf 1915,
p. 727): *probare se summe valorem explo-
rare nemo valet, nisi fidelis!*

10) *Anagorai*. Zie b.v. Greijdanus Commentaar Romei-
nen, p. 120, 179; Bachmann, a.w. p. 54: ein verstärktes, das
Ziel des Erkennen wirklich erreichendes *persuadere*. Zie
evenwel ook: Kittel, I, p. 703.

11) De vraag luidt: *ἡ οὐκ ἀνιπρόβουτος ὁ ἰσχυρὸς Χριστὸς
ἐν ὑμῖν*. Prof. Grosheide schrijft van dit soort vragen
Gramm. § 364: Verwacht men nu een bevestigend antwoord,
dan bezigt men *οὐ* of *οὐκ* en een weinig verder: Acht
men het geheel onmogelijk een ontkennend
antwoord te ontvangen, dan kan *οὐ* versterkt wor-
den door *ἡ*. Een dergelijk geval hebben we dus hier.

hem sulx oick vant Classe bevolen is.

12. Het is in Classe van den sempitlicken broderen
voer goeth angesien, dat voer dit mael om grote
periculen ende inconveniënten, onkosten, te we-
ren, nijmantz sal trecken ad Synodum na Nym-
wegen, meer schriftelick ad Synodum over te
schrijven unde dat van den Classe.

13. Die broederen hebben eendrachtelick in Classe
besloten ende voer goeth angesien dat Wolterus
de Bruyn, Joannes Anthoni, Thimannus Alberti
sullen in haer kercken opentlick geconfermeert
unde dat anden ersten van eenen dienaar uth
Harderwyck.

14. Het is voer goet angesien ende van den broe-
deren des Classis geapprobeert, dat wanneer
enen Dinaer des Woordtz storve oft afflicht
worde, dat als dan de nagelaten weduwe ende
kynderen annum gratiae sullen genieten unde be-
houden nemptlick dat navolgende jaer rente, des
hebben sich de Broederen onder sich verbonden
den dienst aldaer dat jaer by beurten te voer-
treden. Ende dat met consent des Hoves.

15. Angaende Andrean Kassenborck, pastoor vort-
lyts op Campen gewesen, soo ist dat de Broederen
des Classis op syn begeerte geresolviert hebben,
dat se sich niet daer tho konnen verstaen, om
hem totten dienst toe Heerde anthonemen, Over-
mits dat hij geen ghetuichnisse siner Leere noch
syns levens konde thonen, noch dat hy geen
littmael der gemeente was.

Bengel schrijft hier t.a.p.: *potestis utique vos probare,
nam Jesus Christus est in vobis, eumque in
vobis esse nostis.*

12) Over het verband (grammaticaal en logisch) van dit
zindeel met het voorafgaande is nogal wat verschil. Schne-
dermann, in Strack-Zocklers Kommentar legt verband
tusschen: beproeft uzelf en dit zinsdeel. Aldus: beproeft
uzelfen „ausser wenn ein *anagorai* *fanatos* deshalb un-
thunlich wäre, weil sie selbst *anagorai* wären". Meyer (1862)
schrijft: „Das Christus in euch is, werdet ihr erkennen,
wenn ihr nicht etwa (*δὲ μὴ* vgl. 1 Cor. 7:5) unächte
Christen seid. In solchen freilich is Christus nicht". Bij
Bachmann vinden we dit: Gibt Pl. damit (dat is met de
vraag: of kent gij uzelfen niet enz.) seiner Mahnung den
höchsten Nachdruck, so will er doch nicht im Ern-
ste sagen, dass ihnen dieser innere Besitz
wirklich fehle. Das könnte ja nur der Fall sein, wenn
sie überhaupt bereits *anagorai* wären", p. 415. Ten slotte:
Calvin brengt dit stuk eerst in verband met de vraag: of
kent gij uzelfen niet enz., aldus: Quid autem hic Paulus?
reprobos esse testatur quicunque dubitant an possideant
Christum et sint ex illius corpore. Maar zooals boven is ge-
zegd, staat naar zijn overtuiging het al of niet erkennen
van Paulus' apostelschap in 't bijzonder met het niet of wel
verwerpelijk zijn in verband. Over deze exegetische kwestie
behoeven we hier niet verder te spreken. Vast staat dat het
bevel tot zelfonderzoek en zelfbeproeving verbonden is met,
gegeven wordt in de overtuiging, dat Christus in de Corin-
thiërs is (zie vorige noot).

Postscriptum: In het vorige artikel sprak ik ervan,
dat Calvin slechts éénmaal den tekst 2 Cor. 13:5 zou heb-
ben geciteerd. Dit is niet juist. 'k Vond nog een tweede aan-
haling, n.l. in zijn: Acta Synodi Tridentinae cum Antidoto.
Corpus Reform. XXXV, k. 457. Maar, tot mijn verrassing,
in precies hetzelfde verband als de aanhaling in de Institutie.
N.l. in een bestrijding van ketters, die zeggen, dat niemand
in zekerheid des geloofs kan zeggen, dat hij de genade Gods
ontvangen heeft (Nemo scire fidei certitudine potest, se
gratiam Dei consequutum) — Quod si Paulus, dum Corin-
thios hortatur ut semitipos probent sintne in fide, omnes
reprobos pronuntiat qui Christum non cognoscunt in se
habitantem (2 Cor. 13:5); ego cur verear bis reprobos pro-
nunciare, qui tale examen a tota ecclesia procul arcent, ac
de gratia Dei nihil certi reliquum faciunt? (mais plustost
veulent que les fideles se tiennent en branle pour tourner
ça et là quant à la fiance de leur salut). Dit laatste is een
aanvulling uit de Fransche editie.

Wat verder de aanhaling van 2 Cor. 13:5 in de Dordtsche
Leeregele betreft: Soms vindt men den tekst aan het
eind van paragraaf I, 12 (in de bekende uitgave van Dr
Kuyper b.v.), soms achter den eersten zin (in de
uitgave van v. Toorenbergen b.v.). Is het laatste oorspron-
kelijk, dan wordt de aanwending van den tekst in den geest
van Calvin nog weer meer waarschijnlijk.



LITERATUUR EN KUNST

„Kneuterboertjes" van Jan Knappe.

III.

Uit onderscheidene romans van Christelijke
schrijvers kunnen voorbeelden gehaald worden:
God moet den mensch eerst alles ontnemen,
waarin hij meent rijk te zijn, voordat hij Zijn stem
hoort. J. Haantjes (uit wiens artikel we enkele
aanhalingen gaven) wijst erop dat de moderne
Christelijke Letterkunde rijk is aan bekeerings-
gevallen en dat de letterkundige kritiek dit feit
steeds voorbij heeft gezien. Ze heeft telkens weer
gesmaald op „de goedkoopste bekeeringsgeschiede-
nisjes"; ze heeft deze bekeeringsgeschiedenisjes
zoo ver mogelijk van zich geworpen, en ze is er
zich niet van bewust geweest dat de boeken die
ze wel aanvaardde, die ze als goede lectuur stelde
tegenover de stichtelijke verhalen, voor een be-
langrijk deel ook waren, en ook nu nog steeds zijn
bekeeringsverhaal.

Maar de groote eisch blijft: de schrijver moet
subjectief bij dat verhaal en die bekeerung betrok-
ken zijn.

Jan Knappe brengt ons door dit boek tot die
overtuiging, door den gloed van warmte, den eer-
bied en afstand waarmee hij het geschreven heeft.

Dat is geen stichtelijke salontafelromantiek (dit

16. Is geapprobeert by den Broederen des Classis
kynderen des Donderdachs t Doop koemen unde
op den selvigen dach geprediget wordt, sullen
oick de Ehe luyden moegen ingesegent werden.

17. Den Presidi mit noch een olderlynek aldaer van
den Classe opgeleyt syndt tgaen by den Richter
int Olde-Broeck ende tsamen mit den anderen
naebuieren tho sprecken dat uere predicker Goe-
sewinc beter onderholt wolden geven ende oick
continueren oick mit den kerckmeysteren ende
Schoelmeyster van den dinghen thandelen de
(welke) Gosewinus sal andienen.

18. Noch is den Presidi mit een olderlynek oper-
lacht, mit den Scholt ende kerckmeysteren van
Doerspeick tsprecken datse Wesselum haeren
Dinaer voer eenen stedigen predigher wolden ac-
cepteren unde syn stipendium tvermeren, unde by
also sulx niet en ghescheden, solde den Dinaer
noytsaekelick veroersaect worden um te ver-
trecken.

19. Is de kereke Dinaers unde Olderlinge van Har-
derwyck opgelecht den naesten Classsem weder
uhteschreven ende dat op Putten, ende dat op
sodanige tyt als het nodich sall gevonden werden.

Unde minister loci aldaer sal de predich doen.

20. Is volgens examen concionis biden Reinero
Winckop Dinaer des Woordtz in Bernevelt gedaen
ex Johanne Cap. 3: Sic deus dilexit etc., is de-
selvighe bevonden seer slecht, waer uth hy ver-
maent syner swackheit oick te bedencken der

woord is van Frans Coenen), maar christelijke
realiteit, of beter, realiteit door een Christen gezien,
geplaatst in het licht der eeuwigheid. Dat is zijn
kracht, maar het eischt dat de beoordeelaar van
uit een bepaalde plaats dit werk beziet.

En hij die alleen met een aesthetischen maatstaf
meten wil, zal wel bezwaren kunnen inbrengen;
op verschillende plaatsen wordt gezondigd tegen
enkele opvallingen van kunst, literatuur en stijl-
leer; niet altijd is de woordkeus gelukkig, op
enkele plaatsen breekt wijdloopigheid de gedachte
— goed, maar wie zich weet in de nabijheid van
een menschenziel, die lijdt onder zooveel valsche
vroomheid en verdwazing van Gods geopenbaarde
liefde, en voor wie het schrijven van dit boek een
innerlijke noodzakelijkheid moet zijn geweest —
voor dien lezer zal dit boek beantwoorden aan
zijn doel: het zal hem terug brengen tot de waar-
heid en de waarde van het leven.

Dit boek heeft één groot bezwaar: de half-fone-
tische weergave van het dialect belemmert een
eenigszins vlotte lezing. En we kunnen de nood-
zakelijkheid van zoo'n nauwkeurige weergave niet
inzien. Er verschijnen tegenwoordig veel streek-
romans — de oorzaak van dit verschijsel willen
we laten rusten —, maar die niet die hinderlijke
klankuitbeelding hebben als dit boek. Een boek
geschreven in dialect wint aan locale kleur, dat is
waar, maar het dialect behoort meer tot het ty-
pische, dan tot het karakteristieke. En een schrij-
ver zooals Jan Knappe, die juist op dit laatste
zijn accent legt, waardoor zijn werk sterk is, en
waardoor zijn werk groeikracht heeft, behoeft zich
niet in dit keurslijf te wringen. En dan bestaat er
nog dit groot gevaar, dat de lezer aan zijn woorden
een verstandelijke beteekenis gaat hechten, omdat
hij bijna gedwongen wordt tot het spellen van de
letters. Want men kent een woord en een zin pas
goed, als niet slechts de begripswaarde maar ook
het gevoelselement ervan in ons leeft. Dan hooren
we den klank van de stem en zien we de uit-
drukking van het gezicht, en leven we in de sfeer
van de levensomstandigheden van de menschen
uit ons boek mee. Een sobere weergave van een
dialect, en ik denk hier aan de boeken van Streu-
vels, Herman de Man, Antoon Coolen — geeft een
duidelijke gevoelstint aan de woorden. Als de
boeren van deze schrijvers gaan praten, dan wor-
den we verplaatst naar hun land en hun arbeid.
Ter vergoelijking kan aangevoerd worden dat het
dialect van Flakkee niet zoo smeug is als dat van
de Peellbewoners — maar „elke nasie het z'n
taal", — en die taal is rijk genoeg om het leven
van menschen uit te beelden; dit heeft de auteur
trouwens met dit boek getoond. Wat ik ook een
bezwaar vind is: dat m.i. de stijl te open, te breed
is voor de karakters. Kees van 't Land is een
stugge nijldige kerel. De schrijver geeft dat heel
goed weer in de sombere, soms bijna cynische
karakteriseering van dezen man. Maar dan moet
ook die geslotenheid en korthed gezien worden
in den stijl; dit laatste bereikt de schrijver hier
en daar b.v. wanneer de oude vrouw gaat praten:
dan treft hij sprekende effecten, met geestigheden
en rake typeering. Zoo bij Woekermaart en zijn
vrouw, na een bezoek van Kees van 't Land. Het
treft ook dat we zoo weinig van de natuur zien,
in haar oneindig wisselende vormen — daardoor
ontbreekt het lyrische in dit boek. Zelfs de idylle
die we konden verwachten in de verhouding tus-
schen Piet en zijn verloofde was niet in staat
om den schrijver voor een korten tijd uit deze
omgeving los te maken.

Al met al geloof ik dat we ons toch verheugen kun-
nen over dit boek. 't Is geen werk van letterkundige
schoonheid, het is zwak van dramatische verwikke-
ling, maar de psychologie in de verschillende op-
treedende personen is aannemelijk gemaakt. Het
boek is niet gebouwd op een motief van boeren-

grote Gemeente de hy hadde thedinen, ofte hy
niet daer in solde willen bewilligen, dat hem een
ander ghetrouwer Dinaer by gevoecht mochte wor-
den, also dat hy nochtans solde genieten dat hy
tegenwoordich heeft, unde nu en dan syn ver-
moegen mede tpredicken daer in hy in geconsen-
teert ende bewilliget heeft.

21. Is oick besloten by den Classe dat de Dinaers
des Woordtz alle veertien dagen tot Heerde zullen
predicken; deselvighe sullen genoempt werden op-
dat also den dienst der kereke aldaer mach be-
waeret werden wes ter tyt dat daer eenen getrou-
wen Dinaer stedich mach gesonden, unde opdat
sulx mach ordentlick ghescheden sal men daer
van oover schriven an den Hove, opdat sulx mach
bewilliget unde den Scholt aldaer gebieden den
Dinaer alle veerthien dagen laten halen, unde
sal ten ersten weesen den Dinaer int Olde broeyck,
daer negst Doerspeick, Nuspeet, Elspeet.

Ten eynde is Censura morum gehouden worden
unde der convent besloten worden mit eener
Dancksegginge tot Godt de Almachtige, Actum den
28 Aprilis 1597.

WINANDUS JOHANNIS, praeses.
JOHANNES CAESARIUS, assessor.
GUALTHERUS DE BRUYN, scriba.

roman, of crisisroman, of van bekeeringsroman, maar op ervaring. Hij schrijft over de boeren zonder dat de beschrijvingen de verbeelding van den lezer beoedelen; over de crisis zonder dat de oeconomische nood overheerscht; hij schrijft over het godsdienstig leven met verontwaardiging, maar zijn liefde voor deze menschen houdt hem tegen, allen in het donker te plaatsen. Daarom teekent de schrijver met welgevallen enkele karakters, die in dezen crisismood het bestuur aan God durven overlaten, en die weten welke verplichtingen deze daad hen oplegt. De moeilijkheden worden daardoor niet weggenomen, maar de zekerheid dat God ook in den nood is, en tot ons komt, geeft rust.

De schrijver wijst ons op personen als de vader van Sien: een sympathiek mensch, in wien de teerheid en de kinderlijkheid sterk afsteekt bij de mystiek-achtige menschen met hun Flakkeesche vroomheid. De ideële bedoeling van dit boek ligt m.i. verpersoonlijkt in dezen man, van wien Piel nog veel leeren kan.

Maar het is bij Piel als bij de meeste bekeerlingen: ze vergeten dat het groeien tijd eischt en dat men het opkomende koren schaadt, wanneer men den groei bevordert wil door er aan te trekken.

Dit boek is voortgekomen uit een geest die dit arme leven aandurft omdat de liefde in hem brandt.

Heemstede,

J. ALLON.

MUZIKALE KRONIEK

„Petrus Datheens Psalmen Davids“
(In Dr J. Pollmann's „Ons Eigen Volkslied“)

door Jan Zwart.

III.

Wie de eigenlijke aanleiding heeft gadeslagen die tot de aanneming van Datheens psalmoverzettingen den stoot heeft gegeven, ziet dra hoe eenvoudig en heeltemaal niet intrigant zich alles heeft toegedragen.

Slaan we daartoe op de „Acta ofte Handelingen der Versameling der Nederlandsche kerken die onder 't Kruis sitten, en in, en buiten Nederland allen in verstroyt zijn, gehouden te Wesel den 3 November en vervolgens in den Jare 1568, dan treft ons als gevolg van het Apostolisch gebod dat alles in de Kerke ordentlijk en eerbaclyck moet toegaan en niet alleen in de Leere, maar ook in deselve ordre, en Politie“, het volgende artikel en wel:

Art. XXXI.

„In de Kerkelijke gesangen sal men in alle Kerken van Nederlandt onderhouden de Psalmen van Datheens overgeset, op dat niet door verscheidenheit der oversettinge yets worde ingehragt, of tusschen kome, dat minder bequaam is, en minder souden dienen tot stigtinge.“

Er moest natuurlijk regel gesteld worden op het gemeenschappelijk kerkgezag: niet alleen wat de „verscheidenheit der oversettinge“ betrof maar ook op de in gebruik zijnde zangwijzen. Voor zoover ze gereed waren, waren Utenhove's vertalingen voorzien van melodieën, deels genomen uit den Geneefschen bundel, deels gezet op weer andere zangwijzen dan die der Souterliedekens.

Schier overstelpend toch was in die dagen het getal „Vooysen“, „stemmen“, waarop gedicht en gerijmd werd, in „Souterliedekens“, „Veelderhande gheestelike, schriftuerlike liederen“, „Denoot(e) ende profitelijke boecxken(s)“, „Refereynen“, „Leysen“, Psalmberijmingen.

Utenhove's verzamelingen van de laatste b.v., verwezen naar: „Op de Ouerlandsche wyse“, „op de Franchoise wyse“, „op een Poolse wyse“, „op de Duytsche wyse“.

Bij weer andere werd een melodie vijf tot zes keer soms, „oft op de wyse“ van telkens een andere mogelijk gesteld, zooals in „Den gheheelen Soudter des II. Propheten ende Conincks Davidt“ van het jaar 1567, een Nr.:

Op de wyse: Ach Godt wie sol icks gryffen an. Oft: Wa soll ich mich hin keren. Oft: Een amoureuus fiere gelaet. Oft: Ick hoorde een Meysken singen. Oft: Ryck Godt wie sal ickt elagen. (Geestelike en Wereldlike teksten door elkaar!)

Weer een ander Lied:

Op de wyse: Ewiger Vatter im Himmel. Oft op: Herizoch Ernst. Oft op: Ach vuser Vatter. Oft op: O Mensch bewein dein sunde grosz. Oft op: Hilff Herre Gott dein knecht. Oft op: de naevolgende melodye.

Dat allemaal ondervindt en meed men door den Geneefschen bundel uniform te stellen. Juist omdat ook deze was ontstaan uit de behoefte en de gedachte om van deze bijna chaotische verwarring af te komen en bovendien iets te creëren dat afweek van de gewone liedwijzen der alledaagsche conversatie- en vermaakmuziek: „Doch moet daer „neerstigh toeghesien werden“, zegt Calvijn in zijn „Voorrede van 1543, vertaald door Marnix van St. „Aldegonde, „dat de wyse ofte 't geluydt der ghe-

„sangen niet wildt noch lichtveerdigh sy: Maer dat „het een seecker gestadicheyt ende zedicheyt hebbe „(„een zekere ernsthaftigheyt ende maesteyt“ zegt „Datheen) „soo de heylighe Augustinus spreekt: „ende datter also eenen grooten onderscheyt sy „tusschen de musyke diemen over tafel ende in „den huysen ghebruyckt om de menschen te ver- „maecken, ende tusschen de Psalmen, die in de „kercke in de tegenwoordicheyt Godes ende syner „Engelen ghesongen werden.“

Vanzelf spreekt dat Datheen, die in alles wat de leer en het ceremoniële uitmaakte van Calvijn's kerk, op zijn voorbeeld wilde lijken, aan den drang en den dwang die op hem uitgeoefend blijkt te zijn, gehoor en gevolg gaf om in allerlei den daar in gebruik zijnden psalmbundel te berijmen, gezien de saamhoorigheid der Nederlandsche en Fransche Kerken, nog te lezen in Art. II der Acta der 5 Oct. 1571 te Emden gehouden Synode „over De Confessie der Nederlandsche en de Francoische te onderschrijven“ enz.

Niet onkundig zal ook Datheen geweest zijn van het feit, dat de Luthersche Dr Ambr. Lobwasser reeds in 1565, een jaar vóór Wesel, voor de Duitsch-Gereformeerden een overzetting der Marot-Bezasse Psalmen voltooid had, mitsdien ook op de Fransche melodieën.

En waarschijnlijk was aan Datheen ook niet ontgaan, de poging die van Luthersche zijde werd ondernomen in 1565 een overgezet gezangboek in de Nederlanden in te voeren, waarbij Dr J. W. Pont op blz. 57 in „Nieuwe Bijdragen tot kennis van de Geschiedenis van het Lutheranisme in de Nederlanden“ Dl. III schreef: „Dit jaar (1565) was toch het jaar, dat er tal van pogingen werden aangewend door den Prins van Oranje en anderen om alle Reformatorisch-gezinden den naam te doen aannemen van de Augsbursche Confessie, en zich één te doen voelen met de Duitsch-reformatorische strooming. Het „Bonsche“ gezangboek kon daartoe medewerken. Het deed dit niet. Want de pogingen van den Prins mislukten door den tegenzin der Gereformeerden.“

„...het is dus te begrijpen“ — aldus J. W. Enschede in zijn „Geschiedkundig overzicht van het Nederduitsch Hervormd Gezang“ ahangsel van „Ons Kerkboek“ door H. H. Barger (1900) — „dat de in wording zijnde Kerk, zich vooral schoofde op Fransch-Zwitserisch voorbeeld. Er werd begrepen, dat de Souterliedekens, hoeveel dienst zij ook gedaan hadden tot voorbereiding eener nauwere aansluiting, geen nut meer konden doen, te minder daar de Fransch-Zwitsersche Kerk in het bezit was van een haar eigen psalmgezag. Eerst bij wijze van vliegende blaadjes verspreid, werd eerlang in 1566 buiten Londen door Merten Wendelen gedrukt een eerste volledige uitgave van Datheens Psalmberijmingen, gerijmd op dezelfde wijzen, waarvan de Geneefsche Kerk gebruik maakte.“

„Dat ick“ (Datheen in de voorrede der editie 1567 bij Abel Clemence te Rouaan uitgekomen) „desen Psalter op deser wyse in dichte ghestelt hebbe, en is „niet gheschiet, om den arbeyt van andere, die daer „in haer beste ghedaen hebben te misprijzen, ofte om „mij eenighe Konst te beroemen, maer dewijle dat wij „met de Evang. Kerken in Vranckrick in der lere „ende ceremonien eendrachtich syn soo hebbe ick van „herten begheert dat wy in den sanc der Psalmen „hen oock mochten ghelyck zijn, die in die sprake „seer lievelick ende klaer overgesetst zijn de welke „ick so naghelocht hebbe, alst my moghelick ghe- „waest is, ende onse sprake heeft konnen lijden.“

Dat dichten „op die Francoysche melodieën“ sproot bij Datheen dus voort uit: „op dat alle menschen hier wt vernemen mogen, die eenicheyt die tusschen ons is in den Salichmaeckenden geloove“ een gedachte waarvoor Ds Jacob Revius in 1640 nog met kracht en klem opkwam toen hier en daar stemmen opgingen de melodieën der Psalmen te verminderen, „niet alleen omdat de wyse van onze Psalmen uytnemende goet, en niet te verbeteren zijn, maer ooc ten aensien van onse over-eenstemminge met de Gereformeerde Kerken van Vranckryc ende Duytslant, niet alleen in den Godsdienst, maer ooc in de maniere van singen, van de welke in dit laetste sonder dringende noot af te scheyden, myns bedunckens wat sorge-lyck soude syn“ en is dus volstrekt niet wat Dr Pijper in „Jan Utenhove“ op blz. 222 ten onrechte aanmerkt als „jalousie de métier“ iets wat poëten gemeen hebben, n.l. het werk van anderen te willen verbeteren, waarin „vooral Datheen zich hier op een zeer ongunstige wyse“ zou hebben doen kennen.

(Is het niet of Datheen om z'n hartelijk begeeren: „in den sanc der Psalmen“ met anderen „in den Salichmaeckenden geloove“ één te zijn in een nog veel stralender licht komt te staan? — nu we lezen, terwijl we bezig zijn de copie voor zijn rehabilitatie persklaar te maken, in het Zondagsblad van „De Standaard“ van 6 Juni '36 van den Hongaarschen Dr J. Sebestyen, schrijvend onder „Het Gezagboek der Hongaarsche Kerken“:

„De Psalmen worden op dezelfde wijzen gezongen als in Nederland. Voor een Hongaar, die in Nederland den eersten Zondag naar een Gereformeerde Kerk gaat, is het steeds een heerlijke verrassing de Psalmen te hooren zingen op dezelfde wijzen als men dat in Hongarije doet. Deze verheugeniswekkende ontdekking vervult de ziel met blijdschap; men zingt dadelijk mee en voelt zich onder zijn Nederlandsche geloofs-genooten dadelijk thuis.“)

En is het niet nóg beschamender voor allen hier in Nederland, die op Datheen gesmaald en afgegeven hebben en nog doen, gedrukt te zien staan in het in 1870 door Prof. Dr Chr. Joh. Riggenbach geschrevene in diens „Der Kirchengesang in Basel seit der Reformation“, op blz. 73? „Wie heimlich „muszten den Gast im fremden Lande die ver- „trauten Töne entgegenklingen. Auf der Allianz in „Amsterdam sangen wir zusammen holländisch, „englisch, französisch und deutsch auf dieselben „Melodien, und das Seltame, wurde durch das „Ergreifende des Zusammenklings überwogen. „Schade dasz von diesem Band der Gemeinschaft „so wenig mehr übrig ist.“)

OPVOEDING EN ONDERWIS

Over de tucht.

Meer dan tot dusver werd ingezien, is het tuchtrecht van de school een kwestie van de ouders. Natuurlijk, zegt men, 't zijn immers de kinderen van die ouders. Waar zou de school ooit het recht vandaan kunnen halen, maar onafhankelijk over het tuchtrecht te beslissen? De ouders blijven verantwoordelijk en krijgen straks na de schooljaren de kinderen weer thuis, meer of minder geschikt voor hun verder leven.

Nu mag evenwel niet vergeten worden, dat de school het terrein is, waar de kinderen uit verschillende gezinnen elkaar ontmoeten. Daar oefenen ze invloed op elkander uit. En nu moet er voor gezorgd worden, dat die invloed ten goede werkt. De verkeerde invloeden moeten worden bestreden en zoo moet er een macht in de handen van den onderwijzer worden gelegd, die hem tot die taak in staat stelt. Daarom kan maar niet ieder ouder individueel zeggen, hoe het zal gebeuren op school. Zij zijn ook daar weer leden van een gemeenschap, waar op de belangen van allen moet worden gelet.

Daar zijn nog wel heel wat ouders mee in de war. Die meenen, dat zij aan den onderwijzer maar even hun verlangens kunnen te kennen geven en dat ze dan naar die order kunnen bediend. „Ik belieft geen huiswerk voor de kinderen, dat is me te veel gezeur“. „Schoolblijven is te lastig, je krijgt den regel van je gezin in de war“. „Mijn kinderen mogen niet worden geslagen, ik sla ze zelf ook niet.“

Ik geef zoo maar eens enkele uitingen, die men nu en dan kan beluisteren, waaruit ten duidelijkste blijkt, dat er in onze dagen nog menschen zijn, die niet in een geheel hun plaats kunnen vinden. En dat na een periode, waarin we gestreden hebben onder de leus: „De school aan de ouders“. Ik geloof, dat dit voor vele menschen een leus is gebleven. We hebben hier nu een puntje, waarin het duidelijk kan uitkomen, dat we ook begrijpen, wat het beteekent: „De school aan de ouders“. Dan komen de menschen niet aandragen met hun persoonlijke meningen en wenschen, om die zoo individueel aan de school op te leggen, maar dan doen ze hun best, om een en ander in te voegen in het geheel van een ordelijke samenleving in de school.

Dat zijn onderwerpen voor de ouderavonden, dat moeten zaken zijn, die op de vergaderingen van de schoolvereeniging moeten worden besproken en waarover men tot een conclusie moet komen. Dat is de ordelijke weg, waarlangs we door middel van de school mede kunnen werken aan de bestrijding van de tuchteloosheid der jeugd. Van verschillende kanten wordt reeds gevraagd om wettelijke regeling in dezen. Dat zal wel heel moeilijk zijn. Zoo gemakkelijk krijgen we dan een op zij schuiven van het recht der ouders. We moesten deze regeling eens niet van boven af krijgen, maar die moesten we van onderen op probeeren uit te werken: in onze schoolvergaderingen, op onze landelijke samenkomsten.

We voelen allen, dat er wat moet gebeuren. Belangen zijn hier aan de orde, waarbij school en gezin onmiddellijk zijn betrokken. Laat ik maar eens enkele vragen noemen:

Moeten de kinderen, die slecht gewerkt of slecht opgepast hebben, op vrije middagen terugkomen? Heeft de school het recht, dat te vragen en omgekeerd, hebben de ouders het recht, de kinderen dan thuis te houden?

Een ander punt: Kan de onderwijzer het kind tijdelijk als tuchtmaatregel verwijderen? Moet het schoolbestuur hierin ook gekend worden? Moeten de ouders dezen schadelijken maatregel maar zonder meer aanvaarden?

Nog wat: Mag een onderwijzer een kind in school straffen, om feiten, buiten de school, b.v. op den schoolweg bedreven? Moeten de ouders zich daar altijd maar bij neerleggen?

Wij gevoelen het wel, de vragen zijn hier vele. En de tijd roept om beantwoording daarvan. De kinderen zijn gedwongen, langer naar school te gaan dan vroeger, niet altijd ten genoegen van de ouders, wat niet zelden tot gevolg heeft, dat er een weerzin bij de kinderen ontstaat. En dat maakt

het schoolho-
een goede tu-
vele klachte
van de jeugd
niten en ons
we de zaak
pendentiebla
heeft de hee
rijke samenke
anderen geve
oderavonde
gingen met
on onze jeu
de samen
Gr.

PE

Over „Sela“
gereformeerden
as ik niet ee
vrijzinnig
gemeen Weekb

In elk geva
de uitvoering
in derhalve r
uit den bijbel

Dezer dagen
mechuro van D
ang van den d
in die brochure
niment de prin
er tijden voor
e gaat hij na
le practijk der
weezins was
adical verwer
in zulk een co
louting letterlij
adie van dit v
in verband m
andacht op ee
braut“ van i J
et in „De Roep
doop van Ro
mend. De eigen
ander, heeft m
mie zich ooit in
open van wie
ten verleiden.
Toch is daarm
kapper ook op
stikel werd de
inkel geen and
rep zou willen
ante uitzonderi
de kerken.

En dan schrijft
„Toch is de
nsmede, om
atificatie.

Neen, ze vers
Immers er b
te belijdenis on
land tusschen
bleef.

Heider en ki
niverheid van
angel) des Verbi
liar en besla
werj beleden, n
hrie van den D
dlet op genoegz

Verworpen ko
she kerk niet,
moeten beginnen
in is het, wat z
soo onvoorwaar

Hierdoor was
alzo een toesta
alzo de verwa
winden afneod

Had toch eeni
der Roomschen
kan heel het ges
no aan dat der
zijn; zij zouden
van het zegel d
reformatie der z

der zelve in die
heden ongelijk,
trigen; kortom,
meest geestelijke

En toch, hoe
werde Kerk ool
hiep art er

Hoe atark men
clusie kan, ne
nem zoo wense
gelijk ware.

Er is iets in,
men gemoed opko
Dat heeft de re
war de moeilijk
Dat spraken E